

**คลังความรู้” ภูมิปัญญาด้านแพทย์แผนไทย”
ของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพระนครศรีอยุธยา**

แบบเสนอประวัติและผลงาน

”หมอไทยดีเด่น”

ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๖๖

หมอชาญวุฒิ พันธุ์สายศรี เป็นหมอพื้นบ้านที่มีความมุ่งมั่นการสืบทอดภูมิปัญญาและวัฒนธรรมดั้งเดิมท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคม ที่ละเลยภูมิปัญญาและวัฒนธรรมดั้งเดิม การสืบทอดภูมิปัญญาจึงเป็นเรื่องท้าทายที่เกิดขึ้น หมอชาญวุฒิ และกลุ่มชมรมหมอพื้นบ้านจึงมีการรวมตัวกันเพื่อตั้งใจอนุรักษ์และถ่ายทอดภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านไม่ให้อสูญสิ้นไปอย่างเปล่าประโยชน์ อย่างน้อยการสืบทอดภูมิปัญญาการจากบรรพบุรุษไว้ให้ลูกหลาน ให้สามารถดูแลตนเอง ดูแลญาติพี่น้อง ดูแลเพื่อนบ้านและสามารถพึ่งตนเองได้ ยามเจ็บป่วยไข้ได้ตามศักยภาพ ยังคงเป็นมรดกในวิถีชีวิตมีเรื่องราวเล่าสู่กันถึงคุณค่าและความหมายการดำรงอยู่ของหมอพื้นบ้านรุ่นเก่า

ในฐานะหมอพื้นบ้านที่มีความมุ่งมั่นและสืบทอดสายตระกูลหมอโดยแท้ได้กลายเป็นผู้ที่มีบทบาททางสังคมเพิ่มขึ้น หน่วยงานราชการมักเชิญให้ไปสอน ร่วมกิจกรรมให้ความรู้ด้านสุขภาพ หมอชาญวุฒิจึงกลายเป็นที่รู้จักและยอมรับจากหน่วยงานราชการต่าง ๆ เพิ่มขึ้น มีผลให้หมอชาญวุฒิได้มีโอกาสพบปะ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ชีวิต เกี่ยวข้องกับสมุนไพร และองค์ความรู้ด้านแพทย์แผนไทยอื่นเพิ่มมากขึ้น

วิธีการปฏิบัติตนของหมอพื้นบ้าน

- ๑) ห้ามเรียกร้อยทรัพย์สินเงินทอง แล้วแต่น้ำใจ (ยกเว้นค่ายกครู ๑๒ บาท)
- ๒) ห้ามกินเนื้อหมู (ข้อห้ามของศาสนาอิสลาม) เหล้า มะเขือพวง ฟักเขียว และมะเฟือง
- ๓) ห้ามบอกรักษาแล้วก็วันจะหาย
- ๔) ต้องอยู่ในศีลธรรมตามหลักศาสนา
- ๕) ห้ามช่วยคนป่วยตอนทานข้าว (ของจะเข้าตัว)
- ๖) ห้ามช่วยคนป่วยตอนนอน (ปลุกมาใช้ช่วย) หากช่วยคนป่วยจะตาย (ความเชื่อที่ครูบอกมา)

ความชำนาญ ในการรักษา (โรค/อาการ ที่ชำนาญ)

การเหยียบเหล็กแดงรักษาโรค อัมพฤกษ์ อัมพาต ปวดหลัง ปวดเอว และ เส้น เอ็น
การใช้ยาตำรับรักษาอาการเจ็บป่วย เบื้องต้น เช่น เจริญ สุสวัสดิ์ ไข้ โรคสตรี ฯลฯ

ความรู้และประสบการณ์ของหมอชาญวุฒิ พันธุ์สายศรี ในการรักษาผู้ป่วยอัมพฤกษ์ อัมพาต

กระบวนการและขั้นตอนการรักษา

๑. ตรวจดูร่างกายและสอบถามอาการเบื้องต้น โดยการสังเกตอาการของผู้ป่วยสอบถามญาติ ผู้ป่วยถึงความเป็นมาของอาการ หากมีน้ำตาลขาด หน้าผากตึงเครียด หอมสง่าจะวินิจฉัยว่าเป็นผลมาจากภาวะ ความดันโลหิตสูง ท่านจะทำการตรวจอาการเบื้องต้นด้วยการแตะเส้น หรือใช้เครื่องวัดความดันโลหิต และ ไม่ได้รับการรักษาผู้ป่วยทุกคน บางคนที่มีอาการหนัก (ใกล้ตาย) ดูว่าจะไม่รอด จะไม่รับให้เข้าในบ้าน หรือคน ที่ประสบอุบัติเหตุมา มีอาการสลบจะให้ไปโรงพยาบาลก่อน หากหายจากโรงพยาบาลแล้วเหลือแต่อาการอัม พฤษ์ อัมพาต ค่อยมารักษากับท่าน หอมสง่าให้ความเห็นว่า “คนอายุน้อยเป็นมาก คนอายุมากเป็นน้อย” นั่นคือคนหนุ่มสาวที่มีอายุน้อยจะมีอาการเจ็บป่วยมากกว่าคนที่มียามาก แต่คนอายุน้อยจะรักษาได้หายกว่าคน ที่มีอายุมาก นอกจากนี้ผู้หญิงมักจะรักษาได้หายเร็วกว่าผู้ชาย เพราะผู้ชายมักมีความขี้เกียจ และอารมณ์ รุนแรง

ก่อนการรักษาจะต้องมีการยกชั้นครู การยกชั้นครูเป็นการขอคารวะต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่นับถือ ก่อนที่จะทำอะไรทุกครั้ง ทางศาสนาอิสลาม คือการขอต่อพระเจ้า เพราะเป็นโรคเวรโรคกรรม ต้องขอลดทอน แต่พระเจ้า ถ้าไม่ทำตัวหมอที่รักษาจะเดือดร้อน เพราะไม่ใช่เรื่องของเราเราไปยุ่งเราจะโดน โรคจะเข้าตัวหมอ เอง เช่นกรณีงูสวัด เริ่ม ขยับตีนหมา หมอก็จะมีอาการของโรคเหล่านั้นเอง หรือกรณีรักษาอัมพฤษ์ อัมพาต หายแล้วไม่มายกชั้นครูโรคจะเข้าหมอทำให้มีอาการปวดหลังปวดไหล่ยกแขนไม่ขึ้น ถ้ามีอาการมากถึงขนาด เดินไม่ได้ ต้องมีสิ่งมีชีวิตที่เป็นสัตว์สี่เท้าเป็นเครื่องเช่นไหว่ด้วย

นอกจากนี้หมอยังมีการคุนธาตุตามวันเดือนปีเกิดก่อนการรักษา เพื่อทำนายอาการที่มักจะเกิดตาม ช่วงเวลา เพื่อจะได้ให้คำแนะนำว่าควรรับประทานอาหารประเภทไหน งดอาการจำพวกไหน เพื่อให้ เหมาะสมกับธาตุกับโรคของผู้ป่วย และให้ยาต้มเพื่อปรับสมดุลของร่างกาย ส่วนหนึ่งทำให้เกิดกำลังใจ

๒. วิธีการรักษาโรคอัมพฤษ์ อัมพาต ของหอมสง่า พันธุ์สายศรี หอมสง่าบอกว่าการรักษา จะต้องประกอบด้วย จิตวิทยา ยา อาหาร และการออกกำลังกายประกอบกัน ซึ่งหอมสง่ามีวิธีการในการรักษา ผู้ป่วยอัมพฤษ์ อัมพาต ดังนี้

๓. เป็นการบรรเทาอัมพฤษ์ อัมพาต ด้วยการใช้เท้าของหมอผู้รักษาไปเหยียบเหล็กที่กำลังเผา ร้อนแดงอยู่บนเตาไฟ แล้วเหยียบไปตามร่างกายของผู้ป่วย ที่คล้ายกับการย่ำข้างของชาวล้านนา ขั้นตอนการรักษา ต้องเตรียมเตาถ่าน (ปัจจุบันใช้เตาแก๊ส) และเหล็กสำหรับเหยียบ ซึ่งอาจต้องใช้ผาล ซึ่งเป็นเหล็กสำหรับสวม หัวหมูเครื่องใด หรือจะเป็นพวกมีด ดาบ ศาสตราวุธก็ได้ ถือเป็นการเอาเคล็ดที่จะพิชิตโรคร้ายได้ด้วย และใช้น้ำมนต์ประกอบกับคาถาเพื่อการดับพิษไฟ ไม่ให้ผู้ทำการรักษา ร้อนเท้า แต่ที่ขาดไม่ได้คือ น้ำมันงาหรือน้ำมัน มะพร้าว ที่ผ่านการปลุกเสก เป็นตัวนำพาความร้อนได้ดี เพื่อช่วยแก้อาการปวดเมื่อยและบำรุงเส้นเอ็น นอกจากนี้ยังใช้ใบพลับพลึงหรือใบตองมารองเท้าก่อนเหยียบลงไปบนตัวผู้ป่วย เพราะน้ำมันในใบพวกนี้จะช่วย บรรเทาอาการปวดได้ดี โดยใช้เท้าเหยียบน้ำมันงาก่อนแล้วจึงเหยียบเหล็กแดงที่วางอยู่บนเตาร้อน ๆ และเหยียบไปตามบริเวณที่มีอาการผิดปกติของผู้ป่วย เป็นการรักษาโดยการนวดและใช้ความร้อนในเวลาเดียวกัน

๔. การนวดผู้ป่วยอัมพฤกษ์ ต้องค่อยๆ นวดเบาๆ เนื่องจากเส้นเลือดและกล้ามเนื้อเหลว สังเกตดูเส้นประสาทผิวหนัง ว่ามีอาการชาปลายนิ้วต้องกระตุ้นบ่อย ๆ และประคบสมุนไพรอย่างระมัดระวังเพื่อกระตุ้นการไหลเวียนเลือด

๕. การเหยียบเหล็กแดง

การเหยียบเหล็กแดง

การนวดแบบภาคกลางเป็นการนวด เพื่อแก้การผิดปกติที่เกิดขึ้นตามส่วนต่างๆ ของร่างกายบนฐานที่คิดว่า เมื่อมีการใช้ร่างกายเกินกำลัง ระบบภายในร่างกายทำงานผิดปกติ หรือประสบอุบัติเหตุ จะทำให้ระบบในร่างกายแปรปรวน จากประกาศคณะกรรมการหมอฟันบ้าน เรื่องลักษณะ ประเภทหรือกรรมวิธีของภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ.๒๕๖๒ ได้กำหนดการเหยียบเหล็กแดง เป็นหนึ่งในกรรมวิธีด้านการนวดของหมอฟันบ้าน

จากคู่มือประกอบการรับรองหมอฟันบ้าน ตามระเบียบกระทรวงสาธารณสุขว่าด้วยการรับรองหมอฟันบ้าน พ.ศ.๒๕๖๒ ได้ให้คำอธิบายดังนี้ “การเหยียบเหล็กแดงเป็นรูปแบบการนวด โดยการใช้ความร้อนและแรงกดจากเท้าในการคลายเส้นโดยการใช้เท้าของผู้นวดเหยียบลงแผ่นเหล็กที่เผาไฟให้ร้อน พร้อมกับลงคาถากำกับความร้อนของเท้าแล้วนำเท้าไปเหยียบบนอวัยวะส่วนที่ต้องการรักษาใช้ในการรักษาใช้ในการรักษากลุ่มอาการปวดกล้ามเนื้ออัมพฤกษ์ อัมพาต”

ประโยชน์ของการเหยียบเหล็กแดง

๑. ทำให้การไหลเวียนของโลหิตดีขึ้น
๒. กระตุ้นการทำงานที่อาจผิดปกติ หรือมีข้อบกพร่องตรงส่วนที่เหยียบเหล็กแดง ให้สามารถทำงานได้ตามปกติ
๓. ช่วยลดความตึงเครียดของกล้ามเนื้อที่ยึดเส้นเอ็นจนตึงให้หย่อนลง ทำให้กล้ามเนื้อทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพขึ้น
๔. ช่วยลดความเจ็บปวดในร่างกายลง
๕. ทำให้การทำงานของระบบประสาทส่วนที่รับความรู้สึกค่อย ๆ ดีขึ้น

๖. ทำให้มีการขับของเสียออกตามรูขุมขนบนผิวหนังของร่างกาย เช่น เหงื่อ ไขมัน ช่วยให้ผิวหนังชุ่มชื้น
๗. สามารถบรรเทาอาการของโรคในบางประเภทที่yakต่อการรักษาหรือจำเป็นต้องรักษาอย่างต่อเนื่อง เช่น โรคอัมพาต โรคเหน็บชา โรคปวดขาในบางราย โรคลมจับโปง โรคลมลำบอง โรคลมปะกั้ง โรคปวดหลัง รวมทั้งอาการปวดเมื่อยตามร่างกายทั่วไป
๘. ไม่ก่อให้เกิดสารพิษตกค้างตามร่างกาย

ข้อห้ามการรักษาโดยวิธีเหยียบเหล็กแดง

๑. ผู้ที่มีอาการเป็นไข้ หรือมีไข้สูง เพราะไข้ไฟจากความร้อนด้านนอกไปผสมผสาน ถ้าเอาไปถ่ายความร้อนให้กลับไปจะทำให้ไข้สูงขึ้นเป็นอันตราย
๒. สตรีมีครรภ์ทำแล้วจะให้โทษ ทำแล้วแท้งเลย ถ้ามีประจำเดือนก็ทำไม่ได้ ถ้าเหยียบเข้าไปจะทำให้ทะลักออกมา ตกเลือดได้
๓. ผู้ที่มีอาการเสียงและ/หรือเป็นโรคหัวใจ วัณโรค
๔. ผู้ที่เป็นโรคประจำตัว เช่น หอบ หืด
๕. ผู้ที่เป็นโรคเกี่ยวกับต่อมไทรอยด์ เป็นแผลพุพอง มีอาการอักเสบจากบาดแผลต่างๆ
๖. เด็กเล็กหรือที่มีอายุต่ำกว่า ๓ ขวบ (พิจารณาตามสรีระของร่างกาย)
๗. ผู้สูงอายุที่มีปัญหาในเรื่องกระดูก เช่น กระดูกเสื่อม กระดูกบาง
๘. ผู้ที่ซึ่งประสบอุบัติเหตุมาใหม่ๆ